УДК 316.334.3

М.І. Мурашко, канд. екон. наук, доцент
Чернігівський інститут МАУП, м. Чернігів, Україна
С.О. Назарко, канд. екон. наук
Чернігівський інститут МАУП, м. Чернігів, Україна

НОВІ ОСВІТНІ СТАНДАРТИ ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Н.И. Мурашко, канд. экон. наук, доцент
Черниговский институт МАУП, г. Чернигов, Украина
С.А. Назарко, канд. экон. наук
Черниговский институт МАУП, г. Чернигов, Украина

НОВЫЕ СТАНДАРТЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНИЯ КАК ОСНОВА РЕФОРМИРОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Mykola Murashko, Ph.D in Economics**,** Associate Professor
Chernigov Institute MAUP, Chernigov, Ukraine
Svetlana Nazarko, Ph.D in Economics
Chernigov Institute MAUP, Chernigov, Ukraine

NEW EDUCATIONAL STANDARDS AS A BASIS FOR HIGHER EDUCATION REFORM

В статті розглядаються питання стосовно стандартів вищої освіти в контексті нового Закону України «Про вищу освіту». Проаналізовано комплекс нормативно-правових актів та організаційних заходів, направлених на імплементацію цього Закону. Наголошено на компетентнісному підході визначення вимог до фахівця при створенні нових стандартів.

Ключові слова: *нові стандарти вищої освіти, рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти, кваліфікаційний рівень, Національна рамка кваліфікацій, компетентність.*

В статье рассматриваются вопросы относительно стандартов высшего образования в контексте нового Закона Украины «О высшем образовании». Проанализирован комплекс нормативно-правовых актов и организационных мероприятий, направленных на имплементацию этого Закона. Отмечено компетентностного подхода определения требований к специалисту при создании новых стандартов.

Ключевые слова: *новые стандарты высшего образования, уровень высшего образования, степень высшего образования, квалификационный уровень, Национальная рамка квалификаций, компетентность.*

The article deals with questions concerning the standards of higher education in the context of the new Law of Ukraine "On Higher Education". A complex of legal acts and organizational measures aimed at the implementation of this Law are analyzed. The competent approach to determining the requirements for a specialist when creating new standards is emphasized.

Key words: *new standards of higher education, higher education level, higher education level, qualification level, national qualification framework, competence.*

Постановка проблеми. Закон України «Про вищу освіту» істотно змінює систему стандартів у сфері вищої освіти. Тому, необхідно вносити відповідні зміни до багатьох інших нормативних документів, що регулюють цю сферу. А також, впроваджувати нові механізми забезпечення якості вищої освіти, що сприятиме інтеграції України в європейське освітнє середовище та підвищенню конкурентоспроможності українських вишів.

Аналіз досліджень і публікацій та невирішені частини проблеми. Окремі аспекти дослідження освітніх стандартів розглядаються в працях українських вчених, зокрема В. Бахрушина, О. Дашковської, О. Красовської, В. Погребняка, Ю. Рашкевича, Т. Ткаченка. та інших.

Проте, незважаючи на достатню кількість наукових публікацій, сьогодні окреслено коло проблем реформування національної вищої освіти, які потребують подальшого осмислення й аналізу.

Метою даної статті є: розглянуто основні новації щодо стандартів вищої освіти, які розробляються в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Після прийняття Закону України «Про вищу освіту» № 1556 – VII (чинний від 01.07.2014 р.) розпочався новий трансформаційний етап системи вищої освіти. Який включає: рівні і ступені, перелік спеціальностей, освітні програми, результати навчання та компетентності студентів, здобуті під час навчання, зміст, організація та забезпечення якості освітнього процесу.

Встановлено наступні рівні: початковий рівень (короткий цикл), перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий), науковий та ступені вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук [1].

Суттєвим кроком модернізації вищої освіти в Україні є затвердження нового переліку галузей знань і спеціальностей (Постанова КМУ від 29.04.2015 р.), за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Замість 48 галузей знань, 144 напрямів та понад 500 спеціальностей попередніх переліків введено 27 галузей знань і 114 спеціальностей. При цьому вищі навчальні заклади самостійно обирають спеціалізації, що дає їм можливість гнучко реагувати на потреби ринку праці [2].

Новий закон акцентує увагу на тому, що нова якість (вища освіта) – це, насамперед, результати, а не процеси навчання. А компетентності, які відповідають рівням вищої освіти, за складністю мають бути вищими, ніж ті, що відповідають рівню повної загальної середньої освіти.

Таким чином, новації цього закону відповідають сформованій моделі розвитку системи вищої освіти, спрямованої на інтеграцію до європейського освітнього простору й підвищення ролі і самостійності вищих навчальних закладів [8].

Також, Закон вніс принципові зміни щодо розуміння стандартизації освіти і процесів, що її супроводжують. І як зазначає директор департаменту вищої освіти МОН України Олег Шаров: «ключове завдання реформування вищої освіти – нові стандарти як врегулювання питання нового змісту вищої освіти». Тому не менш важливим кроком є побудова системи стандартів у сфері вищої освіти.

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня і кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій (НРК) і визначають вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів, необхідний для здобуття відповідного ступеня; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти; форми їх атестації; вимоги до наявності внутрішньої системи забезпечення якості.

«Нові стандарти вищої освіти є наступним поколінням стандартів і замінюють собою Галузеві стандарти вищої освіти, які розроблялись у 2002 – 2014 роках відповідно до законодавства. Стандарти базуються на компетентісному підході і поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING)», - йдеться у документі [7].

Відповідно розробникам стандартів треба перейти від загальних рекомендацій до конкретних методик для кожної компетентності.

Компетентності поділяються на три частини – інтегральну, загальні та спеціальні. *Інтегральна* компетентність формулюється на основі відповідної норми Національної рамки кваліфікацій.

Таблиця 1

Протиріччя рамок кваліфікацій

Рамка кваліфікацій для Європейського простору вищої освіти (The Framework of Qualifications for European Higher Education Area, FQ-EHEA)	Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (European Qualifications Framework for Life Long Learning, EQF-LLL)	Національна рамка кваліфікацій (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11. 2011 р., № 1341)
1. Знання та розуміння. 2. Застосування знань і розумінь. 3. Формування суджень. 4. Комунікація. 5. Уміння навчатися.	1. Знання (теоретичні та/або фактологічні). 2. Уміння/навички (когнітивні та практичні). 3. Компетентності (в першу чергу – автономність та відповідальність).	1. Знання. 2. Уміння. 3. Комунікація. 4. Автономність та відповідальність. 5. Інтегральна компетентність

Джерело: [11].

Для формування *загальних* компетентностей рекомендовано обирати 5 – 15 варіантів з переліку проекту Tuning. Але, якого випускника потребує Європа (національна вища освіта має забезпечити йому наступні компетенції):

- здатність до аналізу та синтезу;
- здатність організувати процес та спланувати його;
- спроможність до усної та письмової комунікації рідною мовою;
- знання другої (іноземної) мови;
- навички роботи на комп'ютері;
- навички до обробки інформації (здатність знайти та проаналізувати інформацію з різних джерел);
- вміння вирішувати проблеми;
- вміння приймати рішення; здатність до критичного осмислення та самокритичної оцінки;
- вміння працювати в команді;
- навички міжособистісного спілкування; здатність до роботи в складі міждисциплінарної команди;
- здатність до комунікації з експертами в інших сферах;
- розуміння різноманітності та мультикультурності;
- етичні зобов'язання.

Найскладнішим етапом є формування *спеціальних* компетентностей та нормативних результатів навчання.

Ще одним обов'язковим елементом стандарту є визначення нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого в термінах результатів навчання.

Результати навчання визначаються як сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Вимоги до результатів навчання:

S – specific – конкретними

M – measurable – вимірними

A – attainable/achievable – досяжними

R – relevant – доречними/релевантними

T – timely – своєчасними.

Таблиця 2

Програмний результат навчання

Рівень	Програмний результат навчання
Бакалаврський	Здатність генерувати та поширювати нові ідеї, або генерувати інноваційні вирішення для відомих проблем або ситуацій
Магістерський	Здатність генерувати оригінальні, якісно нові ідеї, які можуть бути однозначно та аргументовано сприйнятими як в знайомих, так і в незнайомих ситуаціях.
Освітньо-науковий	Здатність долучатися новими, практичними, прикладними та комплексними ідеями та розв'язками, що впливають на практичне виконання поставлених завдань.

Джерело: [11].

Упродовж 2017 року Міністерство освіти планує затвердити 120 нових стандартів вищої освіти для бакалаврів, 80 для магістрів і 50 для докторів філософії.

40 «бакалаврських» вже пройшли громадське обговорення, доопрацьовані та схвалені сектором вищої освіти науково-методичної ради МОН.

Після затвердження 2017-го більшості стандартів надалі планується повністю завершити роботу над ними, а в 2020-2025 рр. передбачено перегляд їхнього концепту. Паралельно триватиме робота над створенням національної системи кваліфікацій, галузевих рамок кваліфікацій та професійних стандартів.

Таблиця 3

Професійні стандарти в системі вищої освіти

Основні стейкхолдери	Передумови розроблення системи професійних стандартів	Інституціональна взаємодія
• Абітурієнти, студенти, випускники • Викладачі • Працедавці • Акредитаційні інституції	• Підвищення якості трудових ресурсів за вимогами ринку праці • Реалізація державної політики щодо підготовки конкурентоспроможного людського капіталу • Забезпечення високої якості освітніх послуг в умовах автономії ВНЗ та глобального конкурентного середовища	• Ринок праці • Ринок освітянських послуг • Органи влади

Джерело: [12].

Також, МОН відмовилось від старої парадигми, коли проекти готували робочі групи, створені в базових ВНЗ, а розглядали їх науково-методичні комісії.

Відповідно до вимог ст. 13 Закону України «Про вищу освіту» методологію та методичні рекомендації щодо створення нових стандартів вищої освіти розробляє Науково-методична рада (НМР) Міністерства освіти і науки України за участю Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), а галузеві науково-методичні комісії (НМК) здійснюють розроблення цих стандартів [1].

На сьогодні діє 15 комісій та понад 120 підкомісій, в яких працює близько 1050 осіб. Для порівняння: у затверджених 2011 року комісіях працювало 5 тисяч осіб, ще стільки ж було в робочих групах, але за роки незалежності в Україні було створено лише половину

стандартів, причому в деяких галузях не було зроблено нічого.

Висновок. Таким чином, аналіз нормативних документів, дає підстави стверджувати про певні зрушення у визначенні основних орієнтирів та шляхів розвитку системи вищої освіти. Разом з тим, використання нових стандартів гарантуватиме більш послідовне забезпечення якості на всьому просторі вищої освіти, оскільки, однією з цілей є реальна академічна автономія ВНЗ, яка, серед іншого, надає вишам можливість самим розроблювати освітні та освітньо-наукові програми. Можливо нові стандарти стануть для вишів орієнтиром того, що конкретно вимагає держава від їхньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту», 1 липня 2014 р. №1556-VII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/1556-18.

2. Постанова КМУ від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015.

3. Національна рамка кваліфікацій. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011.

4. Постанова КМУ від 15.04.2015 р. № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/244-2015.

5. Наказ МОН від 21.06.2016 № 700 «Деякі питання діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5826.

6. Наказ МОН від 01.06.2016 № 600 «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5555.

7. Рекомендації щодо нових стандартів вищої освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/reform/51513/

8. Бахрушин В. Стандарти вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://education-ua.org/ua.

9. Дашковська О., Погребняк В. Стандарти вищої освіти: нормативно-правове і організаційне забезпечення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://smm.pgasa.dp.ua/article/viewFile/83921/79349.

10. Мурашко М.І., Назарко С.О. Окремі аспекти методології впровадження державних соціальних стандартів в Україні / М.І. Мурашко, С.О. Назарко // Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток (Електронний науковий журнал). – 2016. № 2. Режим доступа : http://pa.stu.cn.ua/22-okrem-aspekti-metodologyi-vprovadzhennya-derzhavnih-socalnih-standartv-v-ukrayin.html

11. Рашкевич Ю.М. Побудова стандартів вищої освіти та освітніх програм в контексті нового Закону України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://education-ua.org.

12. Ткаченко Т.І. Професійні стандарти в системі вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://education-ua.org.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu», 1 lypnia 2014 r. №1556-VII. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/1556-18.

2. Postanova KMU vid 29.04.2015 r. № 266 «Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i

spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity». [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015.

3. Natsionalna ramka kvalifikatsii. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011.

4. Postanova KMU vid 15.04.2015 r. № 244 «Pro utvorennia Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity». [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/244-2015.

5. Nakaz MON vid 21.06.2016 № 700 «Deiaki pytannia diialnosti Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity». [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5826.

6. Nakaz MON vid 01.06.2016 № 600 «Pro zatverdzhennia ta vvedennia v diiu Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity». [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5555.

7. Rekomendatsii shchodo novykh standartiv vyshchoi osvity. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/vnz/reform/51513/

8. Bakhrushyn V. Standarty vyshchoi osvity. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://education-ua.org/ua.

9. Dashkovska O., Pohrebniak V. Standarty vyshchoi osvity: normatyvno-pravove i orhanizatsiine zabezpechennia. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://smm.pgasa.dp.ua/article/viewFile/83921/79349.

10. Murashko M.I., Nazarko S.O. Okremi aspekty metodolohii vprovadzhennia derzhavnykh sotsialnykh standartiv v Ukraini / M.I. Murashko, S.O. Nazarko // Publichne administruvannia: naukovi doslidzhennia ta rozvytok (Elektronnyi naukovyi zhurnal). – 2016. № 2. Rezhym dostupa : http://pa.stu.cn.ua/22-okrem-aspekti-metodologyi-vprovadzhennya-derzhavnih-socalnih-standartv-v-ukrayin.html

11. Rashkevych Yu.M. Pobudova standartiv vyshchoi osvity ta osvitnikh prohram v konteksti novoho Zakonu Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://education-ua.org.

12. Tkachenko T.I. Profesiini standarty v systemi vyshchoi osvity. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://education-ua.org.